

ВІДГУК

рецензента, кандидата економічних наук, доцента

Мурзабулатової Олени Вячеславівни

на дисертаційну роботу

Худякова Дениса Леонідовича

«Оцінка ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів на підприємстві»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 Економіка

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

1. Актуальність теми дослідження

Актуальність дисертаційної роботи обумовлена необхідністю наукового обґрунтування сучасних підходів до оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів в умовах структурної трансформації економіки та підвищення вимог до конкурентоспроможності підприємств.

Повномасштабна війна в Україні, посилення геополітичних ризиків, трансформація логістичних ланцюгів, обмеженість інвестиційних ресурсів та зростання ризиків господарської діяльності суттєво ускладнюють процес прийняття управлінських рішень щодо реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів. За таких умов особливої актуальності набуває вдосконалення теоретико-методичних положень і практичного інструментарію оцінювання їх ефективності з урахуванням мінливості зовнішнього середовища, ризиків і необхідності забезпечення довгострокової стійкості підприємств. Таким чином, розробка сучасних методичних підходів до оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів, здатних враховувати ризики, невизначеність та адаптивність підприємств до динамічних змін зовнішнього середовища, є важливим науковим завданням, що визначає практичну цінність представленого дослідження. Саме тому дослідження є своєчасним, має вагоме наукове та прикладне значення.

Отже, вважаю, що подана на захист дисертаційна робота Худякова Д.Л. на тему «Оцінка ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів на підприємстві» виконана на сучасну та актуальну тему.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота Худякова Д.С. характеризується цілісністю, логічною послідовністю викладу матеріалу та завершеністю наукового дослідження. Її структура є обґрунтованою, а зміст повною мірою відображає хід і результати проведеного дослідження.

Позитивної оцінки заслуговує належний рівень теоретичного опрацювання проблематики, чітко визначена методологія дослідження та обґрунтований вибір наукових підходів і методів, використаних для досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань. Автором здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних положень, критично узагальнено сучасні наукові підходи до досліджуваної проблеми та уточнено понятійно-категоріальний апарат.

На основі комплексного аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел дисертанту вдалося виявити ключові проблемні аспекти предметної сфери, визначити наявні наукові прогалини та окреслити перспективні напрями їх розв'язання. Запропоновані в роботі наукові положення є логічно аргументованими, достатньо обґрунтованими та базуються на сучасному методичному інструментарії.

Практична складова дослідження виконана на належному науковому рівні. Отримані результати підтверджені відповідними розрахунками, апробовані із застосуванням сучасних методів аналізу та належним чином висвітлені у наукових публікаціях автора, що свідчить про їх достовірність, наукову новизну та практичну значущість.

Науковий і методичний рівень дисертаційної роботи відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів забезпечуються використанням чинної нормативно-правової бази, ґрунтовним опрацюванням праць вітчизняних і зарубіжних учених, офіційних статистичних матеріалів та інформаційної бази діяльності підприємств. Застосована джерельна та інформаційно-аналітична база є достатньою для досягнення поставленої мети дослідження й підтверджує аргументованість сформульованих наукових положень, висновків і практичних рекомендацій.

Зміст дисертаційної роботи відображає використання комплексного підходу при виконанні дослідження та логічної схеми його проведення. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі визначені мета і завдання дослідження, описані методи дослідження, обґрунтована наукова та практична значущість дослідження, наведені дані про апробацію результатів дисертаційної роботи і публікації автора (с. 20–30).

У першому розділі дисертації проведено аналіз теоретичних підходів щодо формування понятійно-категоріального апарату в контексті оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів в умовах ризику (с. 31–68) та запропоновано авторське визначення поняття «інноваційно-інвестиційний проєкт» (с. 65). Проведений ретельний аналіз нормативно-правового середовища при реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів та запропонована багаторівнева просторова система регулювання інновацій (с. 75), що містить перелік інституцій, що забезпечують підтримку інноваційної діяльності, напрями регулювання, інструменти підтримки та ефекти від регулювання. Також автором запропонована класифікація моделей інноваційно-інвестиційної політики країн Європи (с. 86) та обґрунтований гібридний характер інноваційно-інвестиційної політики України (с. 89–95). У результаті систематизації існуючих теоретичних підходів до оцінювання

ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів (с. 96–123) виявлено, що традиційні методи не забезпечують комплексного врахування ризиків, невизначеності зовнішнього середовища та довгострокових стратегічних ефектів.

У другому розділі дисертаційної роботи проведений аналіз макроекономічних показників, що мають важливе значення для реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів. Автор пропонує інтегральний показник сприятливості середовища, який розрахований на основі поєднання п'яти часткових показників (с. 198–201). Виявлено наявність тісного статистичного зв'язку між рівнем сприятливості економічного середовища та обсягами інноваційної продукції. Вагомим елементом дослідження є розроблений методичний підхід до оцінювання потенціалу підприємства щодо реалізації інноваційно-інвестиційного розвитку, що базується на інтегральній оцінці показників його фінансово-економічного стану (с. 201–217).

Третій розділ дисертації присвячений удосконаленню методичного інструментарію оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів. Автором представлена структурна модель концепції оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів підприємства (с. 248), на основі якої пропонується проводити оцінку ефективності в межах трьох вимірів: фінансово-економічного, просторово-ризикового та інституційно-організаційного. Заслуговує на увагу запропонована автором багатоконтурна просторова модель оцінки ризиків інноваційно-інвестиційних проєктів (с. 249–277). У дисертаційному дослідженні пропонується методичний підхід до формування інтегрального показника ефективності інноваційно-інвестиційного проєкту (ІРЕ), який базується на мультиплікативній моделі агрегування трьох складових: фінансової спроможності проєкту, сукупного ризику та інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства (с. 277–289).

Висновки дисертаційної роботи є обґрунтованими та відображають основні результати виконаного дослідження.

Додатки містять необхідні матеріали та результати розрахунків, що підтверджують положення, наведені в основних розділах роботи.

Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність структурі та основним результатам дисертації, без включення положень, які не знайшли відображення в основному тексті.

Дисертаційна робота виконана на основі самостійних наукових досліджень автора. Під час її підготовки опрацьовано значний обсяг вітчизняних і зарубіжних наукових джерел (381 найменування), а також використано достатню інформаційну базу, що включає офіційні статистичні матеріали та дані діяльності підприємств, які забезпечують обґрунтованість отриманих результатів.

Науковий і методичний рівень дисертаційної роботи відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій за спеціальністю 051 Економіка.

3. Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Представлена дисертаційна робота характеризується логічною структурованістю, послідовністю викладу матеріалу та комплексністю проведеного дослідження. Вона ґрунтується на належному теоретичному підґрунті, чітко визначеній методології та обґрунтованому використанні наукових підходів і методів для вирішення поставлених завдань.

Автором здійснено ґрунтовний аналіз основних категорій і понять дослідження, систематизовано існуючі наукові підходи та обґрунтовано напрями їх подальшого розвитку. Застосований методичний інструментарій забезпечив комплексність дослідження та достовірність отриманих результатів.

У рамках вирішення завдань дисертаційного дослідження отримано результати, що є науковою новизною:

– вперше сформовано концепцію оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів підприємства, що базується на системному, інтегративному та ризик-орієнтованому підходах і передбачає синтез фінансово-економічного, просторово-ризикового та інституційно-організаційного вимірів у межах єдиної аналітичної моделі. На відміну від існуючих, запропонована концепція забезпечує багатовимірність оцінювання, що дозволяє підвищити якість управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства (с. 234–248);

– удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів, який, на відміну від існуючих, доповнено інтеграцією ризикової складової та інституційно-організаційних факторів у процес оцінювання, що передбачає поєднання кількісних і якісних показників у межах єдиної моделі та забезпечує врахування взаємозв'язку між внутрішнім потенціалом підприємства, зовнішнім середовищем і фінансовими результатами реалізації проєкту. Запропонований підхід передбачає розрахунок інтегрального показника ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів, який ґрунтується на мультиплікативному поєднанні трьох складових (фінансової спроможності проєкту, просторового показника сукупного ризику та інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства) та передбачає їх подальше агрегування. На відміну від існуючих, запропонований підхід забезпечує збалансованість складових, що дозволяє підвищити об'єктивність оцінки ефективності проєктів і прийняття інвестиційних рішень в умовах невизначеності (с. 277–289);

– удосконалено підхід до оцінки інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства, який базується на використанні темпових, структурних і синтетичних показників, передбачає формування інтегрального показника на основі системи фінансово-економічних, ресурсних та організаційних індикаторів, що дозволяє враховувати динамічний аспект розвитку та якість фінансово-економічної бази підприємства. На відміну від існуючих, запропонований підхід враховує двоєдину природу інноваційно-

інвестиційного розвитку підприємства (інноваційний розвиток як оновлення; інвестиційний розвиток як фінансове забезпечення цього оновлення), забезпечує комплексне відображення його здатності до реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів, що дозволяє підвищити об'єктивність оцінки ефективності та обґрунтованість інвестиційних рішень (с. 201–216);

– удосконалено багатоконтурну просторову модель оцінки ризиків інноваційно-інвестиційних проєктів, яка передбачає декомпозицію ризиків на проєктний, корпоративний та зовнішній рівні з подальшою їх інтеграцією у вигляді тривимірного ризикового простору. На відміну від традиційних підходів, запропонована модель враховує синергетичну взаємодію ризиків і можливість їх візуалізації, що дозволяє підвищити точність оцінки ризиків і забезпечити прозорість прийняття управлінських рішень (с. 249–271);

– дістало подальшого розвитку визначення поняття «інноваційно-інвестиційний проєкт», під яким розуміється систематизований комплекс взаємопов'язаних управлінських, технологічних і фінансових дій, спрямованих на створення, впровадження та комерціалізацію інновацій, що вимагає залучення та розподілу інвестиційних ресурсів з урахуванням ризику. Уточнено зміст цієї категорії як складної соціально-економічної системи, орієнтованої на досягнення економічного ефекту та стратегічних цілей розвитку підприємства в умовах динамічного середовища господарювання. На відміну від існуючих трактувань, запропонований підхід поєднує інноваційну та інвестиційну складові в межах проєктної діяльності, відображає взаємодію процесів створення новизни та ресурсного забезпечення її реалізації, що забезпечує досягнення економічного, соціального та стратегічного ефектів у діяльності підприємства (с. 65);

– дістало подальшого розвитку методичний підхід до оцінки впливу факторів середовища на інноваційно-інвестиційну активність підприємств, що базується на використанні таксономічного аналізу та інтегрального індексу сприятливості середовища. На відміну від існуючих, запропонований підхід забезпечує їх комплексну кількісну оцінку та врахування взаємодії, що

дозволяє виявити основні фактори впливу на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств (с. 198–201).

4. Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Повнота представлення результатів дисертаційного дослідження у наукових публікаціях підтверджується належним рівнем їх апробації, практичного використання та оприлюднення у відкритих наукових джерелах. За тематикою дисертації автором опубліковано 21 наукову працю, зокрема 8 статей у наукових фахових виданнях України категорії Б за спеціальністю 051 Економіка, 4 статті у колективних монографіях і 9 тез доповідей у матеріалах міжнародних наукових конференцій.

Основні результати дисертаційного дослідження отримані автором самостійно. У публікаціях, підготовлених у співавторстві, використано лише ті наукові положення, ідеї та результати, які відображають особистий внесок здобувача та знайшли відповідне висвітлення у дисертаційній роботі.

5. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Представлені Худяковим Д.Л. результати дисертаційного дослідження, висновки та рекомендації мають теоретичне та практичне значення. Значення отриманих наукових результатів полягає в удосконаленні теоретичних і методичних засад оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів з урахуванням ризику.

Наукову значущість дослідження визначає комплексний підхід до дослідження проблем інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств, впорядкування категоріального апарату, формування впливу інтегрального

індексу сприятливості середовища на інноваційно-інвестиційну активність підприємств, а також вдосконалення інструментарію оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів.

Прикладне значення дисертаційного дослідження полягає у запропонованому автором підході до формування інтегрального показника ефективності інноваційно-інвестиційного проєкту підприємства, який є результатом агрегування трьох складових: індексу фінансової спроможності проєкту, показника сукупного ризику та індексу інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Харківського національного університету радіоелектроніки «Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку та економічної безпеки суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0122U000510) та Наукової установи «Науково-дослідний центр сталого розвитку» «Проєктне фінансування як інструмент фінансового менеджменту підприємств в умовах глобалізації міжнародних фінансів» (державний реєстраційний номер 0125U000924), що підтверджує його відповідність пріоритетним напрямам наукових досліджень.

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на 9 міжнародних наукових конференціях та впроваджені у діяльність підприємств, організацій та органів місцевого самоврядування, згідно з наведеними документами у додатках.

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Проведений аналіз дисертаційної роботи та публікацій здобувача підтверджує дотримання принципів академічної доброчесності. Ознак неправомірного використання наукових матеріалів, фабрикації чи фальсифікації даних не виявлено. Використані в роботі інформаційні та наукові

джерела належним чином оформлені й мають відповідні посилання, що свідчить про дотримання норм законодавства у сфері захисту авторських прав.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, доцільно звернути увагу на такі дискусійні положення:

1. Багаторівнева просторова система регулювання інновацій, представлена автором на рис. 1.10 (с. 75), могла би бути доповнена таким інструментом як міжнародна фінансово-технологічна підтримка (грантове фінансування від ЄС, Світового банку, ЄБРР, USAID, НАТО та інших міжнародних партнерів; міжнародні гарантії та страхування воєнних ризиків; механізми співфінансування інноваційних проєктів; підтримка трансферу технологій і комерціалізації розробок.

2. У таблиці 1.3 (с. 86) автором представлені характеристики моделей інноваційно-інвестиційної політики країн Європи та країни, що відповідають кожній з моделей. Проте в таблицю не внесена Україна, хоча надалі по тексті дисертації обґрунтовується гібридний характер української політики. Крім того, відсутнє порівняння політики України з країнами, що згідно з табл. 1.3 теж мають гібридний характер інноваційно-інвестиційної політики.

3. У дисертаційному дослідженні автором пропонується інтегральний показник сприятливості середовища, який формується за рахунок агрегування п'яти факторів (с. 198–201). Позитивно оцінюючи логіку побудови показника, треба зауважити, що фактори переважно відображають макроекономічні умови, тоді як результативна ознака (обсяг реалізованої інноваційної продукції) формується під впливом також інституційних, цифрових, технологічних і ринкових факторів. Саме ці аспекти доцільно було б посилити за рахунок включення до числа факторів таких показників як: частка підприємств, які

здійснювали інноваційну діяльність, експорт високотехнологічної продукції, прямі іноземні інвестиції у високотехнологічні галузі.

4. У дисертації для оцінки спроможності підприємства до інноваційно-інвестиційного розвитку (с. 203–216) пропонується розраховувати інноваційну спроможність за допомогою системи показників, до якої доцільно було б включити такі показники, як коефіцієнт оновлення основних засобів (що безпосередньо характеризує технологічне оновлення виробничої бази), частка нематеріальних активів у загальній вартості активів (що відображає накопичення інтелектуального капіталу (патенти, ліцензії, торговельні марки тощо)).

Проте зазначені зауваження не зменшують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

8. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Худякова Дениса Леонідовича на тему «Оцінка ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів на підприємстві» є завершеним науковим дослідженням, виконаним у межах визначеної мети та поставлених завдань. Робота характеризується логічною структурованістю, цілісністю змісту та містить результати, що свідчать про особистий внесок автора у розвиток економічної науки. Вона заслуговує позитивної оцінки, оскільки присвячена актуальній проблематиці, а отримані наукові положення відзначаються належним рівнем обґрунтованості, достовірності, наукової новизни та практичної значущості. Отримані результати дослідження мають практичну цінність та можуть бути використані для вдосконалення процесів оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів і підвищення обґрунтованості управлінських рішень щодо розвитку підприємств.

З урахуванням актуальності дослідження, наукової новизни, важливості, обґрунтованості та достовірності отриманих результатів, вважаю, що представлена дисертаційна робота Худякова Дениса Леонідовича повністю відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії

та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44.

Таким чином, вважаю, що здобувач, Худяков Денис Леонідович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економічної

кібернетики та управління

економічною безпекою

Харківського національного

університету радіоелектроніки

Міністерства освіти і науки України

Олена МУРЗАБУЛАНОВА

Підпис Мурзабулатової О.В.

засвідчую:

проректор з наукової роботи

Харківського національного

університету радіоелектроніки,

доктор технічних наук, професор

Юрій РОМАНЕНКОВ